

המכללה האקדמית אורנים בקרית טבעון, הפקולטה ללימודים מתקדמים
התוכנית לטיפול רגשי הנעזר בבעלי חיים

יום עיון: אלימות במשפחה וטיפול הנעזר בבעלי חיים – מבט אישי

יום שישי 21/2/2014

חוברת תקצירים

1. "המקום בו נמצא הלב". מבט אישי על החיים במקלט לנשים מוכות -

הסיפורים, ההתמודדויות והאור.

רנית אלוביץ, מטפלת הנעזרת בבעלי חיים, בוגרת התוכנית באורנים, מ.א. ביעוץ חינוכי.

שמי רנית אלוביץ, מרצה ועוסקת בתחום הטיפול וההדרכה שנים רבות. יום אחד נאלצתי לעבור ולגור ביחד עם ילדיי במקלט לנשים מוכות ולחיות בו במשך חודשים ארוכים. בימים אלו יצא לאור ספר ילדים שכתבתי אודות המקלט. הספר, "המקום בו נמצא הלב", מתאר את חווית השהות במקלט דרך עיניה של ילדה בדרך ייחודית ורגישה. בהרצאתי אני מציגה את סיפורי האישי תוך העברת התחום החשוב של סוגי האלימות השונים בדגש על הבנת הנושא המורכב של אלימות מילולית וריגשית. ההרצאה מאפשרת לשומעיה להרגיש את חווית המקלט על החיים המורכבים שבו, דרך חוויות אישיות ומרתקות שעברתי ומשלבת נקודת הסתכלות טיפולית. כמו כן אני מציגה בהרצאה את הסיפורים מאחורי הספר, אשר משולבים בהמון כוח, התמודדות חיובית ועוצמה בחוויה שעברתי.

2. "אלימות במשפחה: אלימות כלפי נשים או אלימות בין זוגית? מאפייני הדינמיקה

ועקרונות הטיפול בראיה מערכתית".

הרצאתו של זיו רז, עו"ס קליני, פסיכותרפיסט, מטפל בפרקטיקה פרטית, מרכז הכשרות אנשי מקצוע בתחום האלימות במשפחה, ביה"ס המרכזי לעובדים בשרותי הרווחה, משרד הרווחה.

תופעת האלימות במשפחה טומנת בחובה פרדוקס אינהרטי מעצם הגדרתה בשילוב הבלתי נתפס בין "המשפחה" - כמקור הביטחון הראשוני של הפרט, לבין "האלימות" כתיאור אחת ההתנהגויות אשר להן תוצאות ישירות ועקיפות קשות ביותר ברמה הפיסית והנפשית.

בהרצאה זו נעמוד על הפער בין שתי פרדיגמות תיאורטיות ופרקטיות בתיאור התופעה. נבין את בסיס האתילוגיה של האלימות בתא הזוגי להבדיל מאלימות שאינה אינטימית. לאחר סקירת רצף השירותיים הטיפוליים הקיימים בארץ, אתאר את הטיפול הרגשי הנעזר בבעלי חיים כחלק משלל אופני הטיפול בתופעה זו.

3. "טבעה של התוקפנות – חשיבה אבולוציונית בשרות המטפל הנעזר בבע"ח".

הרצאתה של ד"ר הדס קסירר יזרעאלי, מטפלת בעזרת בע"ח, עו"סית, זואולוגית, מרצה ומדריכה. מכללת לוינסקי לחינוך.

טיפול בעזרת בע"ח מתקיים במרחב בו יש נוכחות של בע"ח. בנוסף לנוכחות הפיזית נוכח עולם החי גם בעולם הפנימי, תפיסתי, ערכי וחשיבתי של המטפל והמטופל. מטופל שנכנס למרחב הטיפולי פוגש, בו זמנית, את מכלול הנוכחות הללו. כלי מרכזי בתהליך הטיפולי הוא הפירוש, על מרכיביו המילוליים ואלה שאינם מילוליים, כמו הפירוש של התקשורת המתבצעת דרך הבעה, תנועה או כול ג'סטה אחרת מודעת או לא מודעת. הפירוש שלנו, כמטפלים בעזרת בע"ח, מושפע מהאופן בו אנו תופסים, חושבים ומבינים את הקשר בין עולם החי והאדם, את מקומו של האדם בעולם זה ואת מקורם של התנהגויות ורגשות שונים.

דארווין, אבי תורת האבולוציה, כתב בספרו "מוצא המינים": "כיון שהוכח שלבני האדם ולבע"ח גוף מאותו הסוג: כמעט מיותר לחשוב על התודעה". התבוננות בעולם החי, המתבססת על התפיסה הדרוויניסטית, עוזרת לנו להבין לעומק את המבנים אותם אנו רואים היום באדם כפי שאנו מכירים אותו.

בהרצאה זו אתמקד בהתנהגות שנקראת תוקפנות. אציע דרך להתבוננות בעולם החי שתאפשר לנו להרחיב ולהעמיק את הבנתנו במקומה של ההתנהגות התוקפנית בחיינו. אעסוק במקורה, סיבותיה, תפקידיה ויתרונותיה האפשריים של התוקפנות כשדה להרחבת החשיבה, ההבנה, התהייה וההתבוננות של כל אחת בעולמה פנימה, באופן בו היא מבינה, תופסת, מגיבה וחושבת על התוקפנות.

בנוסף, אציע את המרחב ההבנתי, חשיבתי, רגשי שנשען על הכרות מעמיקה עם עולם החי ועם התיאוריה האבולוציונית כסוג של שלישי אנליטי, כפי שאוגדן מגדיר אותו.

לסיכום, אעגן ואארגן את המחשבות הללו להרחבת אופני הקשבה והתערבות במרחב הטיפולי הייחודי של המטפל בעזרת בע"ח.

*** ** ** ** ** ** ** ** ** ** **

בחלקו השני של יום העיון יתקיימו **קבוצות דיון מקבילות** בסוגיות ייחודיות

לאלימות במשפחה וטיפול הנעזר בבעלי חיים:

ההרשמה לקבוצת הדיון הרצויה לכם תערך ביום העיון עצמו **בלבד**, על בסיס מקום פנוי.

1) "בין תקיפות לתוקפנות - הדרכים בהן נוכחות כלב טיפולי

מחדדת את ההבדלים"

ד"ר אלון וסרמן – פסיכולוג שיקומי, מטפל הנעזר בכלבים, מדריך, מרצה במכללת לוינסקי, עובד בקליניקה פרטית.

בקבוצת דיון זו נעסוק ונתדיין באשר לחיבור בין התנהגות הכלב ומהותו כיצור רגשי המגלם בחובו פוטנציאל תקיף עד כדי תוקפני אל מול רכות, נינוחות וקבלה. נבחן את הקשר הדואלי שבין היכולת הפיזיולוגית להתקיף ולהתגונן הן אצל הכלב הטיפולי והן אצל המטופל, אל מול השימוש ביכולת זו. נדגים זאת באמצעות הבנת התנהגות הכלב כתגובה לתוקפנות מצד מטופל, תקיפות מצד המטפל ואף תוקפנות מצידם של כלבים אחרים. בנוסף, נעסוק בסוגיות של אילוף, בהקשר הטיפולי, כנסיון לחדד את ההבדלים בין תקיפות לתוקפנות. זאת מתוך עיון בנושאים כגון שליטה, דומיננטיות, מניעה, חיזוקים ו"תיקונים".

2) "בין הצפה לוויסות בסטינג של טיפול הנעזר בבעלי חיים: התמודדות

עם הצפה של סמפטומים טראומטיים בפינת החי"

ליאת שני-כסיף, מטפלת בעזרת בעלי חיים M.A, בטיפול בהבעה ויצירה. מרכזת המסלול לחינוך וסיוע בעזרת בעלי חיים במכללת לוינסקי. מטפלת בעשור האחרון בילדים ומבוגרים נפגעי אלימות וטראומה ממושכת, בעזרת בעלי חיים.

פינת החי מהווה מעין מיקרוקוסמוס, המקיים בתוכו חוויות בעלות זיקה ישירה למערכות יחסים במשפחה: הורות לסוגיה, אהבה, שותפות, קשר ומגע, מאבקי כוח, מיניות (אלימה לעיתים), זוגיות, קרבה, תוקפנות. עבודה טיפולית בפינת החי מאפשרת, מחד, הזדהות ומתן ייצוג לחוויות אלה בנפש - ומאידך, עשוייה להציף תכנים קשים ומאיימים אצל מטופלים נפגעי אלימות במשפחה, אשר מתבוננים/שותפים להתנהגויות טבעיות אלה של בעלי החיים.

קבוצה זו תעסוק בסוגיה זו, תוך חשיבה על דרכים בהן אנו יכולים לאפשר למטופלים נפגעי אלימות מפגש מווסת ולא טראומטי עם האירועים השונים בפינת החי.

נבחן תאורי מקרה רלוונטים, תוך נגיעה במושגים המבהירים ומאירים את ההתמודדות הנפשית המורכבת של ילדים ומבוגרים נפגעי אלימות במשפחה, ואת החשיבות לביסוס תחושת השליטה והבטחון בעבודה טיפולית עימם הנובעת מהתמודדות זו. נכיר ונפרוש דרכי התערבות מתאימות בעזרת בעלי חיים, ונתווה מודל מיטיב לטיפול הנעזר בבעלי חיים בנפגעי אלימות.

"תוקפנות ו-Acting out בטיפול הנעזר בבעלי חיים בילדים בעלי קשיי ויסות"

גל חכים, פסיכולוגית חינוכית, מטפלת הנעזרת בבעלי חיים, מדריכה ומרצה במכללת אורנים.

"עומר נכנס בעצבים אל פינת החי, הוא מפנה לי את הגב, ומוודא במבטו שנעלתי את החתול ה"משוגע" בכלוב. לאחר כמה רגעים של שתיקה, אני מגלה שהחתול הצליח להשתחרר, והוא בדרך לעומר. החתול "נדבק" לעומר, מתחך בו, מגרגר, ואז שורט. עומר בתגובה מנסה לצאת מפינת החי. אני עוצרת אותו בגופי, והחתול... הפעם תוקף אותי"

בקבוצת דיון זו נדון באופי היחסים הבינאישיים ודרכי יצירת הקשר אצל ילדים הסובלים מקשיי ויסות, הפרעת קשב ואימפולסיביות. נתבונן בהשלכות של קשיי הויסות על היחסים הנוצרים בין הילד לדמויות הוריות/טיפוליות, תוך התמקדות ביחסים המאופיינים בתוקפנות מילולית ופיזית וביחסים של קורבן ותוקפן. הדיון ילווה בתיאור מקרה של טיפול המתקיים בפינת חי. דרך המקרה נעסוק בהשפעת הסטינג ונוכחות בעלי החיים על התוקפנות וקשיי הויסות של המטופלים. נבדוק האם הסטינג מגביר תוקפנות? מסייע בויסות? וכיצד יכולת הויסות של בעלי החיים עצמם משפיעה על המטפל והמטופל?

"מה אשם הכלב? למה זה מגיע לחתול? גלגולים של אלימות - האלימות כדרך תקשורת וכדפוס של יחסים במשפחה".

דור רויטמן, פסיכולוג קליני מתמחה, מטפל ומדריך בעזרת בעלי חיים. מטפל משפחתי במרכז ילדים-הורים בלוד.

בעבודתי, אני פוגש משפחות רב בעייתיות שהאלימות היא לחם חוקם ומהווה מרכיב בלתי נפרד מהתקשורת ומהדינאמיקה המשפחתית. זה מעלה אצלי הרבה פעמים מחשבות על גלגולים של אלימות במשפחה, בבחינת "העבר את זה הלאה", ואיך כל אחד יכול לנוע בין עמדות של קורבן ותוקפן בסיטואציות שונות במערכת המשפחתית. בטיפול אנחנו עוסקים הרבה בהתבוננות על האלימות כדפוס תקשורת, ובמובן זה מנסים לראות גם מה היא משרתת, ולפעמים איך היא הופכת להיות ברירת המחדל, כשהאפשרות האחרת היא חוסר תקשורת וחוויה של ניכור ובדידות ("אני צועק כדי להראות לך שאכפת לי"; "אני מנדנדת כי אני דואגת"). חיות מחמד הן חלק מהמשפחה ולכן דפוס תקשורת אלימים באים לידי ביטוי גם ביחס שהן מקבלות באותן המשפחות. במיוחד משום שהן נתפסות בדרך כלל כנמצאות במדרג הנמוך ביותר בהיררכיית הכוח המשפחתית.

דרך ההתבוננות בטיפול בכלב/חתול בבית, בהתנהגות של חיית המחמד, בסביבת המחיה שלה, אנחנו יכולים לחשוף גלגולים וצורות של תקשורת אלימה במשפחה.

קבוצת הדיון שלנו תפגוש משפחה כזו, אשר לה כלבת מחמד הסובלת מאוד מדפוסי התקשורת המשפחתיים. דרך הניתוח של תיאור המקרה נתבונן יחד בצורות השונות של אלימות, כפי שהיא מופיעה בתקשורת הבין-אישית במשפחות שאנו פוגשים בעבודתנו. המשתתפים יוזמנו לשתף בדוגמאות מניסיונם האישי והמקצועי. השאלה שתנחה אותנו בדיון היא: איך משלבים את חיית המחמד בטיפול באופן שיכול לעזור למשפחה לזהות דפוסי תקשורת יחס אלימים (ולא אדפטיביים), להבין את ההשפעות שלהם ולמצוא דפוסי חלופיים יעילים יותר.

**5) "המאבק הנצחי בין השדונים וכוחות הקסם של הנפש:
זיהוי מנגנונים של השלכת ה"חיה הטורפת" שבנפש על בעלי חיים, ככלי
טיפול למניעת אלימות".
אפרת מעיין, פסיכולוגית קלינית, פסיכותרפיסטית יוגיאנית, מדריכה ומטפלת בעזרת
בעלי חיים**

קבוצת הדיון תעסוק במקרים בהם אנחנו נתקלים במטופלים המייחסים לחיות בפנינת החי אלימות ותוקפנות, מזדהים עם חיות תוקפניות, או מפעילים בעלי חיים להתנהגות אלימה. נתבונן על מצבים אלו כשיקוף למנגנון ההשלכה של חלקים תוקפניים מנפשו של המטופל על החיה. נדבר על החשיבות של ההכרה במנגנון השלכה זה ושל המוכנות ליצור דיאלוג פנימי עם החלקים התוקפניים המושלכים. בקבוצה יוצג כלי טיפולי חדש המסייע בתהליך זה ומאפשר הכרות מעמיקה ולא מאיימת עם היבטי צל בנפש – על מנת לרכוש שליטה טובה יותר על התנהגויות אלימות. כמו כן, נראה איך התהליך יכול לסייע לקורבנות של אלימות להכיר ולפתח כוחות נפשיים שיסיעו להם להתמודד ולהאמין בעצמם

המשתתפים יוזמנו להציג מקרים ודילמות הקשורים לנושאים הרלוונטיים. אשמח לקבל במייל תיאורים קצרים של מקרים רלוונטיים לנושא מטיפול בעזרת בעלי חיים

efrat68@gmail.com